

Civilsamfundet kan ikke gribe, når det offentlige slipper

– forventninger til samarbejdet mellem velfærdsprofessionelle og frivillige

Nanna Haandbæk Schmidt,
cand. scient. anth.,
nhs9@hotmail.com

Resumé

Den danske regering vil skabe et velfærdssamfund, hvor civilsamfundet forventes at tage et større ansvar for befolkningens velfærd. Dette indebærer en genforhandling af arbejdsdelingen mellem stat og civilsamfund. Med afsæt i et etnografisk feltarbejde i efteråret 2023 undersøger denne artikel et samarbejde mellem en dansk kommune og en civilsamfundsorganisation om frivilligdrevne netværkscaféer på kommunale botilbud for udsatte borgere. Artiklen rummer en montage, der via empiriske fragmenter og teori om giftig gæld og moralsk stress i den danske velfærdsstat belyser, hvordan velfærdsprofessionelle og frivillige oplever forventningerne til samarbejdet. Artiklen rejser spørgsmålet om, hvorvidt moralsk stress følger med, når ansvaret for velfærden uddelegeres til civilsamfundet.

Nøgleord: Frivilligt arbejde, tværsektorielt samarbejde, civilsamfund, giftig gæld, moralsk stress.

Abstract: Civil Society Cannot Catch When the Public Sector Lets Go

The Danish government aims to build a welfare society in which civil society is expected to take greater responsibility for welfare. This implies a renegotiation of the division of labor between state and civil society. Based on ethnographic fieldwork in autumn 2023, the article examines a collaboration between a Danish municipality and a civil society organization on volunteer-led network cafés at municipal housing for vulnerable citizens. Structured as a montage, the article draws on empirical fragments and theories of toxic debt and moral stress in the Danish welfare state to explore how welfare professionals and volunteers experience the expectations of the collaboration. The article asks if moral stress accompanies the delegation of welfare responsibilities to civil society.

Keywords: Volunteer work, cross-sector collaboration, civil society, toxic debt, moral stress.

Artiklen kan findes på
<https://tidsskrift.dk/FPPU>
DOI: 10.7146/fppu.v10i1.168270

Introduktion

I fællestuen begynder beboerne langsomt at indfinde sig. Uden videre introduktion sætter de sig ved bordene og går i gang med aftenens aktiviteter. Krea-materialer er fordelt på bordene; pensler, maling, lærreder, papir, tuscher, garnnøgler og strikkepinde.

Fællestuen er henlagt i et varmt lys, der får vinduerne til at spejle os. Havde det ikke været for genskæret, kunne du skimte skiltet ved parkeringspladsen med teksten "Botilbuddet Kløvermarken". Her bor mennesker med nedsat psykisk og fysisk funktionsevne. Sociale problemer. Forandret virkelighedsopfattelse. Stofmisbrug. Enkelte bor på Kløvermarken, fordi de har fået en behandlingsdom.

Krea-materialerne er hentet fra de frivilliges skab i baglokalet. Det er også her, at alarmerne findes. Alarmerne ligner walkie-talkies. På toppen sidder en rød knap, som tilkalder al personale på Kløvermarken med et enkelt tryk. Jeanette, der er aftenvagt og tovholder på krea-caféen, har instrueret de frivillige i at fastgøre alarmen til buksekanten og påtalt, at de må være påpasselige med at aktivere den uden grund. "Jamen hvad så, hvis det bare er noget, man er usikker på, og det ikke er så alvorligt?" spurgte Sophia, en af de frivillige, under oplæringen. Jeanette oplyste, at hun ville være til rådighed under caféen i opstarten.

Sysleriet ved bordene bliver afbrudt, da Sophia taber alarmen på gulvet med et højt bump. Jeg kan se panikken i hendes ansigt. Heldigvis lader det ikke til, at faldet udløste alarmen. Sophia rødmer, mens hun bøvl er med at sætte alarmen fast igen.

Ovenstående feltnote stammer fra et fem måneders etnografisk feltarbejde udført i efteråret 2023 som led i mit speciale i antropologi på Københavns Universitet. Feltarbejdet fandt sted hos en civilsamsfundsorganisation, som jeg benævner *Frivillighuset*. Her undersøgte jeg, hvordan Frivillighuset samarbejder med en dansk kommune, som jeg benævner *Kommunen*, om at udvikle frivillig-drevne netværkscaféer på kommunale botilbud målrettet mennesker med nedsat psykisk og fysisk funktionsevne og sociale problemer. I denne artikel retter jeg opmærksomheden mod forventningerne til samarbejdet mellem velfærdsprofessionelle og frivillige i praksis.

Den danske regering forudser en ubalance mellem efterspørgslen på offentlige velfærdsydelser og antallet af erhvervsaktive til at finansiere og levere dem (Regeringen, 2022). Det har pustet liv i debatten om, hvordan velfærdsopgaver skal løses fremadrettet, og udtrykket "der mangler varme hænder" er blevet en fast del af den politiske retorik om rekrutteringsudfordringer i social- og sundhedssektoren. Flere fagfor-

bund kritiserer denne retorik for at reducere velfærdsprofessionelles arbejde til manuelt arbejde, der kan varetages af ufaglært arbejdskraft (Uhre, 2020; Witthøft, 2022). Kritikken er særlig aktuell i lyset af regeringens ambition om at bevæge Danmark fra en velfærdsstat til et velfærdssamfund, hvor civilsamsfundet forventes at tage et større ansvar for velfærden (Regeringen, 2022).

Flere fagforbund udtrykker bekymring for at inkludere frivillige i varetagelsen af velfærdsopgaver, da de hverken er fagligt uddannede eller juridisk forpligtet til at levere den velfærd, som borgerne har behov for og ret til (Striib, 2020). Forperson for Fagbevægelsens Hovedorganisation, Morten Skov Christiansen, understreger i en pressemeddelelse, at frivillige skal supplere og aldrig erstatte uddannede medarbejdere. Han fremhæver samtidig behovet for klare spilleregler, der afgrænser ansvaret mellem velfærdsprofessionelle og frivillige (FH, 2024).

Andre stemmer i debatten fremhæver, at værdien af frivilligt arbejde er forbundet med autonomien til at vælge borgere og opgaver til, og at denne værdi risikerer at gå tabt, hvis arbejdet underlægges offentlige rammevilkår (Frivilligrådet, 2021). I et interview til Altinget advarer Dansk Røde Kors' generalsekretær, Anders Ladekar, mod kommunale indsats, hvor frivillige ikke har indflydelse på opgaverne og dermed reduceres til gratis arbejdskraft (Ballenstedt, 2022).

Siden årtusindeskiftet har et styrket samarbejde mellem kommuner og civilsamsfundet været på den politiske agenda (Espersen m.fl., 2025). Denne ambition er manifesteret i Lov om Social Service (2025, §18), der forpligter kommuner til at samarbejde med civilsamsfundsorganisationer. Selvom loven pålægger kommuner at samarbejde med civilsamsfundsorganisationer, angiver den ikke, hvordan dette samarbejde skal organiseres (Ibsen m.fl., 2021). Det bliver herved op til den enkelte kommune og organisation at tilrettelægge samarbejdet i praksis. Samarbejdet kan antage mange former og kan fx organiseres som en *bestiller-udfører-modtager-model*, hvor kommunen bestiller en ydelse, der leveres af civilsamsfundet, men også som *samskabelse* eller *samproduktion*, hvor civilsamsfundet i varierende grad inddrages i udviklingen af offentlige velfærdsydelser. Samtidig kan samarbejdet iværksættes med forskellige formål, herunder ressourceoptimering, innovation og demokratisk deltagelse. Forskning peger på, at når forskellige samarbejdsformer og mål sameksisterer, kan det skabe modsatrettede forventninger i praksis, fx kan velfærdsprofessionelle og frivillige møde forventninger om at samskabe en indsats, der på forhånd er bestilt af kommunen (Andersen & Espersen, 2017).

Som ovenstående indkredsning af problemfeltet synliggør, er samarbejdet mellem kommuner og civilsamsfundsorganisationer rammesat af forskellige forventninger til, hvordan velfærdsprofessionelle og frivillige skal samarbejde.

Denne artikel undersøger spørgsmålet:

Hvordan oplever velfærdsprofessionelle og frivillige de forskellige forventninger til samarbejdet om frivilligdrivne netværkscaféer på kommunale botilbud?

Metodiske refleksioner

Frivillighuset og Kommunen har i flere år samarbejdet om at skabe og drive netværkscaféer på kommunale botilbud, og samarbejdsformen varierer afhængigt af det konkrete projekt. Under mit feltarbejde fulgte jeg to projekter. Det ene projekt var bestilt af Kommunen og indebar, at Frivillighuset skulle opstarte og drive netværkscaféer på tværs af flere botilbud, mens det andet projekt vedrørte driften af en etableret netværkscafé, som var blevet til via samskabelse mellem Frivillighuset og Kommunen. Selvom projekterne formelt bygger på forskellige samarbejdsformer, viser mine empiriske analyser, i lighed med den eksisterende forskning (Andersen & Espersen, 2017), at forventningerne til de professionelle og frivillige i praksis væver sig sammen og bliver uklare. Artiklen undersøger disse forventninger og behandler projekterne samlet af hensyn til analysens sammenhæng og anonymitet.

Da samarbejdet mellem Frivillighuset og Kommunen udspiller sig på tværs af fysiske steder, har jeg ladet mig inspirere af kultursociolog Ida Wentzel Winthers (2004) tilgang til feltarbejde. Winther udfordrer en monostedlig forståelse af feltarbejde og introducerer *feltvandring* som en antropologisk feltarbejdsmetode, hvor forskeren bevæger sig mellem steder for at få adgang til forskellige fremstillinger af det sociale fænomen, der undersøges.

I min feltvandring har jeg bevæget mig mellem Frivillighuset, Kommunens socialforvaltning og de kommunale botilbud, hvor samarbejdet udfolder sig. Her har jeg gennemført semi-strukturerede interviews (Bernard, 2011) med ledere, koordinatore, velfærdsprofessionelle og frivillige og udført deltagerobservation (Spradley, 1980) under koordineringsmøder, workshops, introkurser, frokostpauser, personalemøder, rygepauser og netværkscaféer. Sommetider tog jeg ophold på min lånte kontorplads i Frivillighuset, hvor jeg fordybede mig i samarbejdsaftaler, politiske strategier, vedtægter, fondsansøgninger og andre dokumenter, der definerer samarbejdet mellem Frivillighuset og Kommunen. Fra august til december 2023 har jeg afholdt 15 interviews, indsamlet ca. 180 siders feltnoter og analyseret ca. 470 sider skriftligt materiale knyttet til samarbejdets formelle rammesætning.

I min feltvandring bevægede jeg mig ind og ud af rum med forskellige dagsordener. For at navigere etisk i disse rum trak jeg på antropologerne Laura Navne og Lotte Segals (2018) beskrivelse af tilgangen *etnografisk diplomati*. En tilgang, hvor antropologen løbende forhandler sin position i felten med henblik på at tage hensyn til sine informanter. I

situationer, hvor der opstod interessekonflikter i samarbejdet, var jeg opmærksom på ikke at blive positioneret som part eller mægler, og indtog derfor en rolle som observatør. I andre sammenhænge valgte jeg at deltage aktivt. Flere velfærdsprofessionelle arbejdede ud over normeringerne, og jeg ønskede ikke at tilføre yderligere belastning ved at presse på for individuelle interviews. Jeg valgte derfor at deltage som ordstyrer under workshops, der havde til formål at inddrage de velfærdsprofessionelles perspektiver i udviklingen af netværkscaféerne. Workshopsene kom i praksis til at minde om fokusgruppeinterviews (Macun & Posel, 1998).

For at sikre anonymitet har jeg tildelt institutioner og informanter pseudonymer, og jeg skelner ikke mellem informanternes specifikke professioner. I stedet henviser jeg til deres roller i samarbejdet fx ledere, koordinatore og velfærdsprofessionelle. Jeg er opmærksom på, at denne generalisering kan udviske de enkelte professioners unikke bidrag til velfærdsstaten. Jeg har valgt ikke at inddrage borgerne, der bor på botilbuddene, som primære informanter. Dette valg skyldes dels mit analytiske fokus, og dels et ønske om at tage hensyn til borgernes behandlingsforløb. Borgerne var dog stadig en central del af mit feltarbejde, da samarbejdet handler om at skabe netværkscaféer for dem. Jeg har derfor løbende informeret borgerne om min tilstedeværelse og formålet hermed.

Den etnografiske montage

I min feltvandring og i analysearbejdet har jeg anvendt en abduktiv tilgang (Schmidt, 2024), hvor bevægelserne mellem forskellige stemmer i felten og mellem empiri og teori løbende har skubbet til mine forståelser og åbnet for nye fortolkninger af samarbejdet.

For at tage læseren med på vandringen mellem steder, stemmer og teori, har jeg skabt en montage. Antropologerne Helle Bundgaard og Anne Line Dalsgård (2023) beskriver, hvordan montagen ikke blot kan forstås som en formidlingsteknik, men også som en analysemetode, da den kan åbne for nye erkendelser ved at sætte forskellige fragmenter i relation til hinanden. En *etnografisk montage* består af fragmenter af empiri og teori, der intentionelt sættes sammen for at skabe et indtryk af en helhed. Helheden kan dermed fremstå som mere end summen af delene, fordi montagen stiller krav til læseren om selv at skabe sammenhæng og udfylde hullerne mellem fragmenterne med mening.

I modsætning til den lineære fortælling, der sammenstiller fragmenter for at pege på én entydig pointe, bringer montagen fragmenter sammen med henblik på at åbne op for en flertydighed (Vohnsen, 2013). Jeg har valgt montagen som metode til at formidle og analysere samarbejdet mellem Frivillighuset og Kommunen for at fremhæve de forskellige forventninger til velfærdsprofessionelle og frivillige, der sam eksisterer.

Kommunen kan rigtigt meget godt, men kommunen kan ikke være ven med dig, og det kan man i civilsamfundet

En montage kan bestå af fragmenter, der udgør grundstrukturen, og supplerende fragmenter, der er strategisk placeret for at guide seerens fortolkning (Bundgaard & Dalsgård, 2023). Et eksempel er filminstruktøren Sergej Eisensteins film *Strejke*, hvor klip fra en forsamling, der angribes af politiet, sammenklippes med klip af en ko, der slagtes. Her guider Eisenstein seernes fortolkninger og indikerer en forbindelse mellem politiets angreb på forsamlingen og slagtingen af koen. Filmen er et eksempel på, hvordan montagen kan bringe fragmenter sammen på måder, der forstyrrer vores selvfolgelige forståelser og fremkalder nye fortolkninger.

Grundstrukturen i nedenstående montage udgøres af empiriske fragmenter fra min feltvandring mellem Frivillighuset, Kommunens socialforvaltning og botilbud. Jeg har indrammet de empiriske fragmenter som et visuelt greb for at tydeliggøre, at der er tale om brudstykker uden en tidlig kronologi. Hvor Eisenstein indsætter klip fra slagtingen af en ko, har jeg indsat teoretiske afsnit om *giftig gæld og moralsk stress* i den danske velfærdsstat for at guide læserens fortolkninger (Ekman, 2022; Vaaben, Olesen & Gylling, 2023). Når jeg venter med at udfolde de teoretiske afsnit, er det for at give læseren mulighed for at danne sine egne fortolkninger af de empiriske fragmenter.

Montagen

Jeg interviewer Tove, der indtil for nylig har været ansat i Kommunen og varetager samarbejdet med civilsamfundet. Jeg indleder med ordene: "Jeg er interesseret i, hvordan frivillige bidrager til at løfte sociale velfærdsopgaver...". Jeg når knapt at fuldføre sætningen, før Tove afbryder og understreger, at frivillige ikke overtager

velfærdsopgaver fra det offentlige. Frivillige aktiviteter er et supplement til offentlige velfærdstilbud.

T: "Kommunen kan rigtigt meget godt, men kommunen kan ikke være ven med dig, og det kan man i civilsamfundet [...] de frivillige kan noget særligt i forhold til kommunen".

N: "Hvad er det særlige?"

T: "Det er en anden ligeværdighed. Vores medarbejdere er jo også ligeværdige, men de er betalt ikke? De har udviklingsmål for borgeren, de skriver journaler, det er en helt anden form for samvær. Det frivillige det er jo journalfrit, det er det menneskelige møde".

Flere ansatte i Kommunen forklarer, at samarbejdet mellem Kommunen og Frivillighuset bygger på en ambition om at hjælpe borgerne ned ad "indsatstrappen" – fra botilbud mod mindre indgribende indsatser. En koordinator fortæller:

"Uden at alting skal handle om at spare penge, så handler en stor del af det (samarbejdet, red.) om rehabilitering [...] og hvis man kan gå ned af vores indsatstrappe, så kan man også spare penge i sidste ende".

"Sommetider bliver jeg usikker på, om Kommunen forstår, hvad det frivillige arbejde kan".

Lea, en koordinator fra Frivillighuset, fortæller, at hun ofte møder velfærdsprofessionelle, der er bekymrede for, at de frivillige vil overtage relationsarbejdet og efterlade dem med det sundhedsfaglige og "bureaukratiske arbejde". Hun understreger, at frivillige hverken kan eller skal overtage arbejde fra velfærdsprofessionelle.

Hver torsdag faciliterer frivillige fra Frivillighuset en netværkscafé på botilbuddet Engdalen. Her bor borgere med et længerevarende og aktivt alkoholmisbrug.

"Hvorfor prioriterer I både aktiviteter faciliteret af ansatte, og aktiviteter faciliteret af frivillige?" spørger jeg til et interview med Hanne, der er ansat på Engdalen.

"Fordi hver gang vi tilbyder vores beboer en aktivitet, så drikker de mindre. Så jo flere tilbud, jo bedre." Hanne forklarer, at Engdalen har en aktivitetskoordinator ansat, der faciliterer sociale aktiviteter. "Det er jo ikke engang os, fordi det altid drukner i sygepleje. Vi har øvet os i årevis på at vægte det socialfaglige lige så højt som sygeplejen. Det er rigtigt svært. Man kan jo ikke sige 'du må lige vente med at få en blodprop, fordi nu skal vi lige sidde her og sludre'".

Frivillighuset søger fonde og offentlige puljer til at finansiere driften af netværkscaféerne. I en ansøgning står der:

"Caféen har til formål at afhjælpe den sociale isolation, som beboerne oplever i deres hverdag, og løfte deres livskvalitet. (...) Frivilligruppen sætter rammen for et par hyggelige timer med brætspil, gode historier, kærlige drillerier og omsorg for hinanden. Vi planlægger desuden at nogle af beboerne vil tage på tur ud af huset med frivilligruppen og en aktivitetsmedarbejder".

Til et interview med en socialfaglig koordinator på botilbuddet Engdalen spørger jeg: "Når I har sociale aktiviteter, der faciliteres af de ansatte, hvorfor har I så brug for de frivillige?"

"Hvis du bor et sted, og du har en ansat, der er rar, du har en god relation, men de har også en bagtanke af, at de vil et eller andet med dig. skifte en forbindelse. Så forstyrrer det relationen. Og chancen for med frivillige er (...) at relationen er en ægte relation uden bagtanker".

Til et interview fortæller Elisabeth, at hun som frivillig mødes med forventninger om at realisere bestemte resultater:

E: "Jeg kan mærke på Clara (koordinator i Frivillighuset, red.), at hun vil gerne kunne sætte facit under noget. At vi har været ude at gå en tur for eksempel [...]. Men hun skal sikkert rapportere resultaterne af det frivillige arbejde".

N: "Kom I frem til nogle resultater?"

E: "Nej, jeg kan ikke se, hvordan vi skal kunne få en udflugt op ad stå [...] hvis borgerne pludselig trænger til en øl, så skal de have den øl. Så kommer vi ikke videre. Jeg synes, det er meget svært. Fordi det skal ikke bare være for at lave aktiviteter. Det skal være dem (borgerne, red.), der får noget ud af det og ikke en eller anden resultatkontrakt".

Arbejdslivsforsker Susanne Ekman (2022) beskriver, hvordan den offentlige sektor skaber en gæld, når den lover mere, end den har ressourcer til at levere. Med afsæt i antropologen David Graebers teori definerer hun *gæld* som målbare løfter, der forventes indfriet i fremtiden.

Ekman viser, hvordan denne gæld forskydes nedad til medarbejdere i den offentlige sektor, der bliver ansvarlige for at indfri løfterne i praksis. Hvis ressourcerne ikke rækker til at indfri gælden, kan det føre til, at medarbejderne kompenserer ved at yde en ekstra arbejdsindsats.

Problemet opstår, hvis gælden bliver giftig, dvs. at kravene bliver så urealistiske, at medarbejderne uanset indsats aldrig kan leve op til dem. Over tid kan det føre til *udpining*, en tilstand af fysisk og mental udmattelse.

Dagen inden, at jeg skal interviewe botilbudslederen og medarbejdere på Kløvermarken, tikker en sms ind. "Kære Nanna. Da vi er ramt af sygdom, er det usikkert, om der er ressourcer til interviews med medarbejdere. Sorry. Dbh. Ida".

Jeg cykler til Kløvermarken. Jeg har taget 5 croissanter med i håb om, at der alligevel er tid til interviews med medarbejdere. Lederen Ida og jeg spiser én hver under interviewet på hendes kontor. Ida fortæller, at Kløvermarken er underbemandet. Det har derfor været en udfordring at udpege en tovholder blandt medarbejderne til at koordinere samarbejdet og understøtte de frivillige i opstarten af krea-caféen.

”Det har jo ikke været et krav overhovedet, at man skal have faglige kompetencer, og som en, der slet ikke har det, kan jeg mærke, at det er rart, at der sidder nogen med en faglighed en stol væk”

”Hvis du frikøber en fast medarbejder, så kan personen jo ikke være kontaktperson for samme antal borgere [...] så ville det (arbejdet, red.) falde over på de andre medarbejdere.”

For at undgå at pålægge sine medarbejdere ekstra arbejde, har Ida ansat en vikar, Jeanette, som tovholder, og selv påtaget sig en del af koordineringsarbejdet.

Da vi afslutter interviewet, træder to medarbejdere ind på kontoret. ”Skal Nanna ikke interviewe jer om frivillighed? Hun har croissanter med,” spørger Ida. Medarbejderne kigger på hinanden og smiler. Først udbryder den ene ”Vi hader frivillige”, så følger den anden trop ”Vi hader frivillige”. De stikker to fingre i halsen og laver opkastlyde, indtil de bryder sammen af grin. ”Ej, nu er I da helt tossede” siger Ida og understreger ”De hader ikke frivillige.”

Nogle uger efter ankommer jeg igen til Kløvermarken. Her får jeg fortalt, at Ida er taget hjem, fordi hun er udkørt.

”Dem, der bor her, har brug for støtte, og vi er derfor døgnbemandet” forklarer botilbudslederen, Ida, til et opstartsmøde med de frivillige, der skal facilitere en krea café på Kløvermarken.

Ida fortæller, at beboerne kan have dårlig hygiejne. *”Hvis I oplever det, så må I sige til. Så tager vi os af det. I er de frivillige. I er de sjove. Det er os, der stiller krav og siger ’nu skal du i bad’”.*

”I skal ikke gå ind i konflikter,” supplerer Emma, en koordinator fra Frivillighuset. *”I skal tage fat i Jeanette.”* Emma forklarer, at Jeanette er ansat som tovholder på krea caféen. *”Hvis Jeanette ikke er til stede, så skal I ringe til hende eller trykke på alarmen, så kommer personalet løbende.”*

”Der er kun disponeret løn til hende indtil februar. Og så tror jeg, at de har en forventning om, at der ikke er behov for den rolle længere. At så har vi som frivillige fået mere mandat i forhold til nøgler, adgange og alarmer. Altså jeg synes, at det er lidt ...” Camilla, som er frivillig i krea caféen på Kløvermarken, reflekterer over, at tovholderen skal udfases. *”Jeg synes, det er lidt utrygt faktisk,”* fortæller Camilla og fortsætter *”det har jo ikke været et krav overhovedet, at man skal have faglige kompetencer, og som en, der slet ikke har det, kan jeg mærke, at det er rart, at der sidder nogen med en faglighed en stol væk”.*

Samfundsforskerne Nana Vaaben, Kristian Gylling Olesen og Martin Gylling (2023) viser, hvordan *moralsk stress* opstår blandt medarbejdere i den danske velfærdsstat, når de må gå på kompromis med værdier og faglige standarder i deres arbejde, og de oplever at svigte de mennesker, som de er sat i verden for at hjælpe.

De definerer moralsk stress som indadvendte, negative og kropsliggjorte følelser som skyld, skam, utilstrækkelighed og dårlig samvittighed. Moralsk stress kan opstå, når man ved, hvad der er det rigtige at

gøre, men forhindres i at gøre det eller når man ikke kan gennemskue, hvad der er det rigtige at gøre.

Til et interview med Alexander, spørger jeg ind til hans motivation for at være frivillig.

"At der er nogen andre, der vurderer, at vi opnår en meningsfuld effekt for beboerne, det er nok til, at jeg har lyst til at blive ved".

"Hvem er de andre?" spørger jeg.

"Det er de ansatte," svarer Alexander og forklarer, at det er svært for ham at vurdere, hvordan beboerne oplever det frivillige arbejde, fordi de ofte er berusede. "Så det at læne sig op ad nogen, som ser det i en kontekst, det hjælper mig til at vurdere, om det giver mening".

Koordinatorer fra Frivillighuset og Kommunen faciliterer en workshop for medarbejderne på botilbuddet Ellehøj.

Emma, en koordinator fra Frivillighuset, er ved at introducere samarbejdet, da en medarbejder spørger: *"Hvis de frivillige bliver syge, skal personalet så dække ind?"*.

"I skal aldrig dække ind", forklarer Emma. *"Det er en aktivitet, som beboerne går til med de frivillige".*

En anden medarbejder, Torben, tager ordet: *"Jeg synes, at man bør have en overgangsperiode, hvor personalet hjælper de frivillige med at danne relationer til borgerne. Dem, der bor her, har brug for professionelle at gå til".*

"Det er vigtige input," anerkender Emma, *"men projektet er også til for at opfylde borgernes ønske om at møde andre mennesker".*

Torben holder fast. *"Det handler om, at personalet inddrages. Det kræver, at der er økonomi til det".*

Efter workshoppen fortæller en koordinator, at Torben omtalte projektet som *"en spareøvelse i kommunen"*.

"Det er det jo også," påpeger Emma, *"selvom projektet medfører en masse godt, så er det jo et forsøg fra kommunen på at uddelegere til civilsamfundet".*

"Bare fordi de flytter hænder, betyder det ikke, at de får hjælp" bemærker Lea, en koordinator fra Frivillighuset. Hun fortæller om pædagoger, der henviser borgere til tilbud i civilsamfundet grundet trængsel på offentlige tilbud. På den måde flyttes opgaven ud i civilsamfundet, men ifølge Lea kan de ofte ikke løfte opgaven, fordi det ikke er ressourcerne, de mangler, men fagligheden.

"Det er svært, fordi det frivillige arbejde ikke kan stå alene". Lea understreger, at hun ikke kan sende en frivillig ud til en borger, der har brug for hjælp i psykiatrien, for så vil den frivillige brænde ud i forsøget på at gøre en forskel. Men samtidig ved hun, at der er borgere derude, der har brug for hjælp, og hvordan håndterer man så det?

"Civilsamfundet kan ikke gribe, når det offentlige slipper," bemærker hun.

Konklusion

Denne artikel er bygget op som en montage for at give læseren en oplevelse af at vandre mellem steder, hvor samarbejdet mellem Frivillighuset og Kommunen udfolder sig. Fragmenterne af empiri og teori i montagen har jeg udvalgt og strategisk placeret for at rette læserens opmærksomhed mod de forskellige og modstridende forventninger, der rettes mod de velfærdsprofessionelle og frivillige.

Hvor Eisenstein klipper til slagtingen af en ko for at guide læserens fortolkning af politiets angreb på en forsamling, har jeg klippet Ekmans teori om giftig gæld ind for at guide læserens opmærksomhed. Ved at sammenstille forventningerne med giftig gæld kan jeg skabe blik for, hvordan de mange og modsatrettede forventninger udgør et forventningspres, der ruller nedad og lander hos de velfærdsprofessionelle og frivillige.

Forventningerne til de frivillige er, at de skal *"være de sjove"* og facilitere et ligeværdigt og venskabeligt samvær med beboerne, der supplerer de velfærdsprofessionelle og som er frit for journalføring og målsætninger. Samtidig skal de frivillige gå med alarm, og indfri målsætninger såsom at hjælpe beboerne ned af en indsatsrøpe, højne deres livskvalitet, afhjælpe deres sociale isolation og bidrage til besparelser i Kommunen.

Forventningerne til de velfærdsprofessionelle er, at de skal understøtte de frivillige, agere bagvagter og gribe ind, når alarmer lyder. Samtidig forventes de velfærdsprofessionelle ikke at deltage under netværkscaféerne, da deres professionelle forpligtelser til at føre journal og arbejde med udviklingsmål *"forstyrrer relationen"*.

Når jeg også klipper teori om moralsk stress ind, er det for at skærpe blikket for, at gælden bliver giftig og umulig at indfri – for hvordan skal de velfærdsprofessionelle understøtte de frivillige, når de ikke må deltage i netværkscaféerne? Og hvordan skal de frivillige facilitere et ligeværdigt samvær uden udviklingsmål, og samtidig bidrage til at realisere prædefinerede mål for netværkscaféerne?

Når de frivillige og velfærdsprofessionelle har svært ved at gennemskue og indfri forventningerne i praksis, skaber det følelser af usikkerhed, utilstrækkelighed, utryghed og bekymring for, om de gør (sam)arbejdet godt nok. Oplevelser, der får de frivillige og de velfærdsprofessionelle til

at investere ekstra tid og energi i samarbejdet, i et forsøg på at leve op til forventningerne.

På trods af regeringens ønske om at inddrage civilsamfundet i løsningen af udfordringerne på velfærdsområdet, viser min undersøgelse, at *"civilsamfundet kan ikke gribe, når det offentlige slipper"*. Titlen på artiklen er et udsagn fra en koordinator, der sætter fokus på, at frivillige ikke kan overtage opgaver fra velfærdsprofessionelle, som de ikke har fagligheden til at løfte. Risikoen er, at velfærdsprofessionelle og frivillige *"brænder ud"* i forsøget på at håndtere forventningspresset og løse de komplekse samfundsopgaver.

Litteratur

- Andersen, L.L., & Espersen, H.H. (2017). *Samskabelse, samproduktion og partnerskaber: Teoretiske perspektiver*. Socialstyrelsen.
- Ballenstedt, G. (2022, 31. oktober). Anders Ladekarl forudser paradigmeskifte i velfærden: Når frivillige er bedre til at få flygtninge i arbejde end et jobcenter, så er det fordi frivillighed kan noget andet. *Altinget*.
<https://www.altinget.dk/artikel/anders-ladekarl-forudser-paradigmeskifte-i-velfaerden-naar-frivillige-er-bedre-til-at-faa-flygtninge-i-arbejde-end-et-jobcenter-saa-er-det-fordi-frivillighed-kan-noget-andet>
- Bernard, H.R. (2011). Interviewing: Unstructured and semistructured. I *Research methods in anthropology: Qualitative and quantitative approaches* (5th ed., pp. 210-251). AltaMira Press.
- Bundgaard, H., & Dalsgård, A.L. (2023). Formgivningen. I *Etnografisk tekst: Om at forstå verden gennem skrift* (1. udg., s. 43-81). Samfundslitteratur.
- Ekman, S. (2022). *Giftig gæld og udpint velfærd: om udpiningen af den offentlige sektor og gældens destruktive dynamik* (1. udg.). Hans Reitzel.
- Espersen, H.H., Fridberg, T., & Andrade, S.B. (2025). *Frivillighedsundersøgelsen 2024 – En repræsentativ befolkningsundersøgelse af udviklingen i danskernes frivillige arbejde*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
<https://www.vive.dk/da/udgivelse/frivillighedsundersogelsen-2024-yze6250x/>
- FH – Fagbevægelsens Hovedorganisation. (2024, 30. januar). *FH: Regeringens ældreudspil sætter en ambitiøs kurs*. Via Ritzau.
<https://via.ritzau.dk/pressemeddelelse/13776521/fh-regeringens-aeldreudspil-saetter-en-ambitios-kurs?lang=da>
- Frivilligrådet. (2021, 25. marts). *Årsmødet: Frivillighed er løsningen på nye sociale problemer*.
<https://frivilligraadet.dk/nyheder/nyhed/aarsmoedet-frivillighed-er-loesningen-paa-nye-sociale-problemer>
- Ibsen, B., Levinsen, K., Fehsenfeld, M., & Iversen, E.B. (2021). Voluntary-Public Sector Co-production in Denmark: Why Differences Between Welfare Areas? I B. Ibsen (red.), *Voluntary and Public Sector Collaboration in Scandinavia: New Approaches to Co-Production* (s. 101-136). Palgrave Macmillan.
<https://doi.org/10.1007/978-3-030-72315-6>
- Lov om Social Service (2025, 22. september). Lovbekendtgørelse nr. 1129. Bekendtgørelse af lov om social service.
<https://www.retsinformation.dk/eli/Lta/2025/1129>
- Macun, I., & Posel, D. (1998). Focus groups: A South African experience and a methodological reflection. *African Sociological Review*, 2(1), 114-135.
- Navne, L.E., & Segal, L.B. (2018). Antropologens etiske arbejde: Om at udøve etnografisk diplomati. I H.B., H.O. Mogensen, & C. Rubow (red.), *Antropologiske projekter: En grundbog* (s. 39-54). Samfundslitteratur. <https://samfundslitteratur.dk/bog/antropologiske-projekter>
- Regeringen. (2022). Regeringsgrundlag 2022.
<https://stm.dk/statsministeriet/publikationer/regeringsgrundlag-2022>
- Schmidt, C.H. (2024). *Videnskabsteori og professionel dømmekraft: i pædagogisk praksis og opgaveskrivning*. (1. udg.) Samfundslitteratur.
- Spradley, J.P. (1980). *Participant observation*. Holt, Rinehart and Winston.
- Striib, M. (2020). Linedans: Når frivillige og medarbejdere tager en svingom på velfærdsstatens travle gulv. I *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 21(4), 79-81. <https://doi.org/10.7146/tfa.v21i4.118068>
- Uhre, C. (2020, 30. juli). *Opråb fra sosu: Vi er mere end varme hænder*. *Fagbladet FOA*.
<https://fagbladetfoa.dk/migrated-articles/2020/07/30/opraab-fra-sosu-vi-er-mere-end-varme-haender/>
- Vaaben, N., Olesen, K.G., & Gylling, M. (2023). Should I stay or should I go? Moralsk stress som push-faktor i politi, folkeskole og ældrepleje. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 25(1), 10-27. Hentet fra <https://tidsskrift.dk/tidsskrift-for-arbejdsliv/article/view/136840>
- Vohnsen, N.H. (2013). Labor days: A non-linear narrative of development. I C. Suhr & R. Willerslev (Eds.), *Transcultural montage* (pp. 131-144). Berghahn Books.
- Winther, I. (2004). *Hjem og hjemlighed: En kulturfænomenologisk feltvandring* (Udgivet som Ph.d afhandling udg.). Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
- Witthøfft, A. (2022, 23. maj). *Hørt: Drop de 'varme hænder'*. *Sygeplejersken*.
<https://dsr.dk/fag-og-udvikling/sygeplejersken/fagbladet-sygeplejersken/sygeplejersken-argang-2022-nr-6/hoert-drop-de-varme-haender/>